

Denk je nu eens in, dat je een kleine boerenjongen bent, die Lammert Jan achter de Maten heet. Je hebt al je dagen geleefd op een boerderijtje tussen de bossen, waar drie koeien en een paard op stal staan en soms zijn er nog kalveren ook.

Van het leven weet je niet veel meer, dan wat het bezorgt op een kleine hoistee: een hoop zorgen en moeite, een paar dagen van plezier, hard werken en weinig eten. Van de mensen weet je, dat er een vader is, die alles kan en een moeder, die alles voor je doet. Ook is er een ouder zusje, en een jonger broertje. Dan is er nog het kleine zusje in de wleg, die heen en weer geschommeld wordt als ze schreeuwt, die een fopspeen heeft en waar je niks aan hebt, omdat je er niet mee kunt spelen en er alleen op moet passen.

Dit is niet alles, wat het leven je heeft geleerd, als je eindelijk aan de hand van Märtien op 1 Mei naar school stapt, maar het is toch wel het meeste.

Er zijn een hoop dingen in de wereld waar je aan moet wennen. De school is er een van. Het is er zo hoog en hol, alles lijkt zo groot en je zit in zulke wonderlijke banken. Je hebt een klein wit kuifje, dat staat zo parmantig rechtop boven je blauwe ogen. De meester trekt aan dat kuifje en de juffrouw trekt er aan, maar de andere juffrouw, die, waar je mee meegaat, trekt je hard aan je hand en haar ogen zijn helemaal niet mooi blauw.

De juffrouw zet je met een plof in de bank en zegt: — Zitten blijven, hoor. Kijk jij er maar naar, Martje. En het is Märtien, die naast je in de bank schuift en haar arm, in het paars-verwassen katoentje om je schouderjes slaat.

— Mag-je dat wel? vraag je en je kunt het zelf niet helpen, thuis schreeuw je je moeder de oren van 't hoofd, maar in deze kamer in de school kun je niet

heen flusteren over dat brok, dat achter in je keel zit. — Ach, dat mag bès, kom mar, zegt Märtien troostend. — Noe niet bange weën, Lammert-man, de juffrouw dat niks. Kiek, daor he'j Frank van Lubbert-oom. Mut die bie joe zitten?

— Nee, zeg je dan haastig, want Frank, dat is een olde kwee. Niemand weet waarom, maar met Frank heb je dadelijk ruzie.

— Frank maar naast Lammert, zegt dan ineens de wonderlijke stem van de juffrouw boven je hoofd en je kruipt in elkaar— er is niets om bang voor te zijn, en je bent thuis ook niet bang, maar hier is het zo onveilig. Het zou je niets verbazen, als er ergens vandaan iets op je hoofd viel of iemand gaf je een stomp of er gebeurde iets vreselijks, je weet zelf niet wat, te erg om te bedenken. Zo is dat gevoel, wanneer je een klein boerenkereltje bent, dat altijd geleefd heeft tussen zwijgende bossen, zwijgzame mensen, lage balkenzolders en dat geen vreemde kent in heel het wereldje van alle dag.

Er komen heel wat kinderen binnen, sommigen ken je en anderen heb je wel eens gezien en naast je zit Frankman, die een olde kwee is en heet is in je hoofd het gevoel, dat je daar zit, zo nakend en alleen in dat vale, vreemde huus, dat schoele heet.

En dan begint er, wat je in je hart geheister noemt. D'r is ene, die ken je wel, die heet Harm. Harm Luzebos noemen de kinderen hem, waarom, dat vraagt geen mens.

Maar Harm Luzebos kan prachtig mooi op gras blazen en hij kan wilgenfluitjes snijden en daarom roep je, zonder aan de juffrouw of aan dat rare huus te denken: — Harm Luzebos, koem-je bie mie zitten? Frankman dat is een olde kwee.

Owee, daar komt het al, het geheister. Een paar stemmen roepen: Juf, o juffrouw, hij heeft gevlucht. Waarom heb je ook zo hard geschreeuwd. En als Harm Luzebos gehoorzaam naar je bank stapt, krijgt hij een klap voor zijn broek en wordt met een plof in een andere bank gezet.

Waarom je dan van die juffrouw een tik om je oren krijgt, dat ze er van gaan tintelen en gloeien, dat begrijp je niet, als je een kleine boerenjongen bent. Heb je die juffrouw kwaad gedaan? Maar omdat Märtien je gezegd heeft, dat je met je armen over mekaar moet zitten in de schoele, kun je de tranen niet afvegen, die nu een voor een uit je grote blauwe ogen komen springen en natte plekjes maken op de bank. Daar veeg je dan maar over heen met de elleboog van je blouse — die bank glimt zo en je kunt er niets aan

doen, hij wordt helemaal nat. Het duurt niet lang meer, dan ben je niet meer zo onnozel, dat je op schoole alles zegt als thuis. Dan leer je, dat er dingen zijn, die een meester en een juffrouw nooit moeten weten. Maar zo'n eerste dag op school weet je dat nog niet, omdat je regelrecht van huis komt, waar ieder de dingen noemt bij de ware naam en Harm Lizebos is een lizebos.

Zo is het begin van de schooldag voor je, als je een kleine boerenjongen bent, die Lammert Jan achter de Maten heet. Maar wat weet daar de juffrouw van, die voor de klas staat, en naar de kinderen kijkt, zoals een temmer naar een troep onwillige jonge leeuwen zou kijken.

Die juffrouw is eigenlijk nog maar een kwekelinge. Niet dat het verschil maakt, want ze is evengoed juffrouw. De kinderen zien tot haar op, die eerste dag, zoals ze opzien tegen de dominee en de meester. Niet meer en niet minder. Ze zijn bang voor haar, wat kan zo'n juffrouw al niet met je doen? Het is maar het beste, haar te vriend te houden. Alleen, hoe doe je dat?

De juffrouw zelf is eigenlijk ook een beetje bang voor haar kinderen. Zo jong is ze nog. Haar paedagogiek zit haar nog teveel dwars. Ze ziet alleen een klas. Met die klas moet ze klaar komen, een heel programma afwerken. Ze heeft veel te veel stellingen in haar hoofd, waar die klas aan moet beantwoorden en liefst zo gauw mogelijk, om andere dingen te zien. Bijvoorbeeld, hoe er nog steeds dikke tranen springen uit de hemelsblauwe vergeet-me-niet-ogen van Lammert Jan en hoe angstig netjes hij toch rechtop zit met zijn armen over elkaar. De klas is nog niet stil en ze geeft een fikse tik met de lineaal op de bank. Ze is kwekelinge, maar ze verstaat haar vak. Asjeblieft. Stil jullie, daar achteraan. Zo is dat begin van een schooldag voor je, als je een kwekelinge bent, bang voor je prestige. Als je niet ziet, hoe angstig die kinderen daar voor je zitten, verkleumde vogeltjes, te vroeg uit het nest gevallen. Heb erbarmen.

Het eind van deze eerste dag is nog droeviger dan het begin. Wat doe je, als je een kleine boerenjongen bent, die voor een ogenblik vergeet, dat je in school bent om te leren? Terwijl de juffrouw ijerig bezig is om de kinderen een letter te leren, in een taal, die de boerenkinderen maar voor de helft begrijpen, ben je ineens op een dwaze manier vergeten, waar je bent. Je denkt aan Märtien, die altijd het zilverpapier krijgt, dat soms om de tabak van vader zit: voor de meester. En ineens komt het triomfantelijk gevoel: nu heb je een juffrouw, en daar mag je ook zilverpapier voor meenemen. Dat is een band. De juffrouw is niet zo vreemd meer en dan zeg je, midden door het praten van de juffrouw heen, over dat rare ding op 't bord, dat een letter heet: „Van de middag juffrouw, dan za'k zilverpamplier veur joe mitnemen.“

Met een bons zet de juffrouw de stok neer. Nu is 't uit. Midden in het verhaal van de o, die zo hoepelde, zilverpapier. Zilverpapier — ze heeft het altijd kinderachtig gevonden, dat gespaar van die vodjes. Geen sterveling heeft er wat aan. Goeie mensen, daar zal me zo'n jag er mee beginnen. Daarnet hullen, en nu kletsen.

— Lammert, je mag niet praten, dat weet je wel. De juffrouw praat. Als 't nog eens gebeurt, moet je maar schoolblijven.

Je duikt weer in elkaar. Daar is het vreemde, het koude gevoel. Je bent niet langer thuis, je bent op school. En de juffrouw is moeder niet, de juffrouw praat anders en doet anders en — wat zou schoolblijven zijn?

Tussen de middag draaf je achter Märtien aan terug naar huis. Straks zul je het zilverpapier aan vader vragen, mooi glad zilverpapier. Moeder zal het wel voor je opvouwen, dan komen er wel van die kleine ribbeltjes in, net als bij Märtien d'r stukjes. Voor de juffrouw, fijn.

Daarom loop je zo hard naar de stal, waar vader aan 't werk is. De koeien zijn 't land in gebracht, nou wordt de stal ineens zo leeg. En je valt haast voor de voeten van je vader in je haast om 't allemaal te vragen: een stukje zilverpamplier, van de tabak, en mooi heel, veur de juffrouw.

— Och jong, zegt vader, loop mien neet veur de voet'n. Ja, tabak, dat kun-je denken. Die rook ik ummers al lange neet meer. Gao nao je moer, ik mut werken.

Toen Märtien die middag naar school wou gaan, hield Lammert Jan, zo groot hij was, zich vast aan de tafel.

— Ik durve neet nao schoole, ik durve neet nao schoole, jammerde hij. Moeder probeerde nog: — Waorumme dan neet, jongien. Ze'k 't mien dan, zal moer joe brengen?

Maar de vader, hij die geen tabak meer rookte om de crisis in het boerenbedrijf en zijn handen van zijn lijf werkte om steeds hopelozier in de schuld te zakken, had geen geduld.

— Nee hol-je op, te gaot nao schoole. Weg mit joe. Veurut Märtien.

Er zijn veel dingen op de wereld, waar je aan moet wennen, als je een kleine boerenjongen bent, die voor 't eerste naar school gaat.

Het leven is eentonig, het herhaalt zich. Zelfs het leven van een boerenjongetje. Denk je nu eens in, dat je Lammert Jan heet en op een dwaze manier in de overtuiging leeft, dat het slecht met je zal aflopen, nu je geen zilverpapier hebt als zoenoffer voor de juffrouw.

Dan zit je de hele middag in de bank te beven. Dan gaat je hart kloppen tot aan je oren en het is of de juffrouw heel ver weg staat te praten.

Dan kun je geen woord meer over dat brok in je keel heenfluisteren en dan ben je blij als de juffrouw zegt, dat je schoolblijven moet, omdat je nu nog al niet kunt zeggen dat die rare ronde hoepel oooooo heet.

Wat weet je ervan, dat je voor de juffrouw niets bent dan een regel uit haar methodiek-schrift: een klas is een eenheid. Men behoort zoveel mogelijk de klas op eenzelfde peil te houden. Achterlijke kinderen moeten van het begin af worden bijgewerkt.

Wat weet je ervan, hoe dat is, schoolblijven. Het is tenminste een woord, dat is minder erg dan al die ongezegde dingen, die je hier overkomen kunnen. Märtien zal op hem wachten, ze heeft dat dadelijk gezegd. As-je schoole mut bieve, wach ik joe wel, Lammert-man. En as ik schoole mut bieve, mut ie op mien wachten.

Maar de juffrouw denkt: dat is een verstokte zondaar. Ik had minstens een hullpartij verwacht. Nu, we zullen eens zien of je om half vier zo kalm bent. Ik zal je

een goede schrik geven. Met zulke brutalen moet je oppassen.

En daarom is de juffrouw heel tevreden, als je in snikken uitbarst, om half vier, als alle kinderen weg mogen. Je hebt nooit eerder geweten, wat dat was, schoolblijven. Nu weet je het. Het wordt al stiller en stiller en de juffrouw heeft je in een hoek gezet, waar ieder je zo maar pakken kan, waar van alles kan gebeuren en daar sta je te jammeren.

— Juffrouw, juffrouw dan toch, o, ik bin zo bange. Bin-ie d'r nog wel juffrouw? Juffrouw, ze'k mien dan, da'j er bint, ze'k toch wat, juffrouw, o juffrouw, ik bin zo bange.

Hij kijkt achterom, hij ziet dat ik hier voor de klas zit, denkt de juffrouw, verbaasd, en hij roept maar of ik er ben. Ja, Lammert-man, dat valt je niet mee. Ik zeg niets, dat is koppigheid van hem dat hij maar blijft dwingen. Zal ik hem een klap voor zijn broek gaan geven?

Je denkt, ja zo denk je als je zo bang daar tegen die muur staat: daar zit wat wits in de school, daar achter die gekke tafel. Is dat de juffrouw — o, als ze maar wat zei, al was ze dan boos. Je hebt het wel geweten, de juffrouw is boos nu je geen zilverpapier hebt, maar vader rookt immers geen tabak meer.

— Juffrouw, o juffrouw, ik bin zo bange, bin-ie d'r dan nog wel? O, en dan de schrik, de angstige blijheid, dat witte ding praat gelukkig weer: Lammert, kom hier.

Met volle strepen op je wangen loop je door de gekke paadjes, naast de banken, naar voren. Het is weer de schoole en dat witte is de juffrouw.

— Weet je nu wel, waarom je moet schoolblijven?

— Ik zeeg niet oooo, mar ik wösse 't wel, juffrouw. En juffrouw, ik zolle joe 't zilverpampier wel egeven hebben, mar onze vaor rookt ummers geen tabek meer. En juffrouw, as onze vaor weer rookt, kriege ik 't zilverpampier wel veur joe.

Zal de juffrouw je nu vrijlaten, na deze gelofte, die plechtiger afgelegd wordt dan welke andere eed ook, die je ooit in je leven zult zweren?

De juffrouw haalt haar schouders op. Ze is ontevreden. Het kind denkt, dat ze het school hield om dat zilverpapier. Het is moeilijk een klas op peil te houden. Maar de oooo kent Lammert Jan achter de Maten.

— Ik heb ze tenminste vandaag een letter geleerd, denkt ze en schiet in haar linnen jasje. Hoe kom ik ooit klaar. Het lijkt me geen snuggere klas.

En Lammert Jan achter de Maten loopt achter zijn lange naam en zijn moederlijk zusje hard naar huis.

Hij heeft veel meer geleerd deze dag, dan een hoepel, die oooo heet. Hij is niet langer bang of bedroefd, hij heeft alreeds een compromis gesloten met het leven.

Morgen of overmorgen, als onze vaor weer tabak rookt, zal hij zilverpapier meenemen voor de juffrouw. Hij is niet ontevreden. Het zal hem wel lukken op die vreemde schoole. Zo word je groot.

Wanneer wij oud worden.....

„Een mens is zo oud, als hij zich voelt.“ Dit gezegde is, begrijpelijkerwijs, bijzonder geliefd bij mensen, die de eigenlijke jeugd achter de rug hebben. Er schuilt ook wel een kern van waarheid in. Misschien zelfs is het voor méér dan de helft waar.

In onze tijd echter doen we goed met dit gezegde een beetje kritisch te bekijken.

Zo oud als men zich voelt, goed.

Maar — als het hart wél, doch het uiterlijk niet jong meer is, heeft men dan in het gespannen leven van onze dagen nog even goede kansen als zij, die werkelijk jong zijn? In de meeste gevallen niet. Een vrouw van vijf en veertig, vijftig jaar zal, als alles goed gaat, waarschijnlijk haar positie kunnen behouden. Maar wanneer ze ontslagen wordt, ook al is dat geheel buiten haar schuld, zal het haar heel moeilijk vallen een nieuwe baan te krijgen. Ook zij, die enigszins zelf het risico van haar beroep dragen, b.v. ver-

pleegsters, zullen wel degelijk ervaren, dat een beetje gevorderde leeftijd geen voordeel is. Misschien dat een heel enkele keer, wanneer leiding gewenst wordt, en het minder op kracht dan op tact aankomt, de situatie iets anders is. Doch als regel gaat hetgeen ik boven schreef op.

Nu begon ik niet hierover om u bezorgd te maken voor de toekomst. Bezorgdheid is nooit goed; is zelfs zondig. Maar zorgeloosheid is evenmin goed; kan evenzeer zondig zijn. Het is daarom, dat ik het waag aan de velerlei werksters op allerlei terrein, die ons blad onder zijn lezeressen telt, te vragen: Rekent gij met die feiten? Hebt ge uw maatregelen genomen, voor zover dat mogelijk is? Een mijner kennissen komt, door haar velerlei werk op maatschappelijk terrein, in aanraking met allerlei soort vrouwen. Zij was de laatste tijd zeer onder de indruk van wat zij noemt: de nood van de alléén-staande vrouw

op middelbare leeftijd. Dat is ook iets, waarvan je onder de indruk komt. Maar het nuchter verstand vraagt toch ook: hebben die vrouwen dan geen jaren gekend, waarin ze ruim geld verdienden? Waarom hebben ze toen dan niet gezorgd voor de tijd, dat ze buiten verdienste zouden geraken?

O zeker, er zijn verontschuldigen. Misschien hebben ze wel gezorgd, maar wordt die lijfrente, of die verzekering, pas uitbetaald als ze zestig of nog ouder zijn. Niemand heeft in de bloeitijd van de vrouwenarbeid gerekend met de mogelijkheid, dat er jaren zouden komen, waarin een vrouw er al zo gauw „uit zou liggen“.

Er is echter nog een andere oorzaak. Tenminste, zo zie ik het.

Wanneer een jonge vrouw een baan krijgt, dan leeft er in minstens negentig van de honderd gevallen diep in haar hart, onbewust misschien, de gedachte: het is maar voor tijdelijk. Later krijg ik een eigen gezin; een man, die voor mij zorgt.

Er komt een tijd, wanneer ze gaat twifelen, of dit werkelijk haar toekomst zijn zal. In verreweg de meeste gevallen kost het strijd, eer ze zich hierbij zó heeft neergelegd, dat ze gevoelt: nu moet ik ook zelf voor mijn toekomst zorgen, voor de tijd dat ik oud ben geworden.

In die jaren is echter de premie, die ze zelfs voor een zeer bescheiden verzekering moet betalen, misschien wel verdubbeld.

Het is goed, dat onze jonge vrouwen deze dingen rustig onder de ogen zien.

Een deel van haar zal, zelfs als ze van de wenselijkheid van die zorg overtuigd is, tot de conclusie moeten komen, dat de mogelijkheid tot het afknippen van een bescheiden premie van haar zeer onvoldoende salaris niet bestaat. Er werken heel wat jongere en oudere vrouwen onder omstandigheden, die haar nauwelijks of niet eens een zuinig levensonderhoud waarborgen. Van haar mag niet gevergd worden, dat ze ook iets afzonderen voor als ze oud worden.

Doch er zijn nog anderen, ook nu.

Daarbij is dit alles niet strikt persoonlijk, maar heeft het een wijdere strekking. Er wordt dikwijls aldus geredeneerd: een vrouw kan met minder salaris tevreden zijn dan een man, want zij heeft alleen voor zichzelf te zorgen. Deze redenering, en het handelen er naar, verkleint de plaatsingskansen voor den man. Maar er komt dit bij, dat men, wanneer men de behoeften van de vrouw berekent, geneigd is alléén te denken aan wat zij nu, op het moment, nodig heeft. Aan het feit, dat zij eerder nog dan de man gevaar loopt, wegens haar leeftijd uitgeschakeld te worden — dat zij zich hiertegen door een

verzekering en het betalen van een premie dient te beveiligen, wordt niet gedacht.

Ik herinner aan het artikel, geplaatst in een vorige jaargang, waarin werd uitgerekend met welk een klein bedrag een jonge vrouw desnoods kan toekomen, wanneer ze op zichzelf wil wonen. Er zijn daartegen toen wel bezwaren ingebracht, maar ik herinner me niet, dat iemand het begrip: zorg voor de toekomst, in de discussie heeft gemengd.

Men werpt mij misschien tegen, dat het nu alles behalve een tijd is, om over iets dergelijks te schrijven.

„We zijn blij, als we voldoende verdienen om zuinig te kunnen leven,“ zegt wellicht hier en daar iemand.

Ik aanvaard deze tegenwerping, maar stel er tegenover, dat er jaren voorbij zijn gegaan, waarin de werkende vrouw best gelegenheid had voor haar ouderdom te zorgen. En hoevelen deden het? En dat, wanneer premiebetaling verplicht is, men het toch ook vanzelfsprekend doet.

Juist in onze tijd, nu de plaats van de vrouw op de markt van het openbare leven opnieuw een onderwerp van veel bespreking is geworden, rust op de werkende vrouw de plicht, de ingenomen plaats zo zuiver en zakelijk mogelijk in te nemen.

En medunkt, dat bij die zakelijkheid ook behoort een rekenen met de tijd, wanneer zij oud zal zijn geworden. Althans, wanneer het enigszins mogelijk is.

Dit is ook een plicht tegenover het grote geheel, waarvan zij door haar werk deel uitmaakt. Ook voor de maatschappij als zodanig is het niet wenselijk, dat een aantal vrouwen op een bepaalde leeftijd afhankelijk wordt van liefdadigheid. De vrouw zelf zal dat ook geen aangenaam vooruitzicht vinden. Nog steeds is in de romanliteratuur de tekening van de positie der ongetrouwde vrouw als misbruikte hulp in het gezin van broer of zuster voor ons een waarschuwing. Laten we dan onszelf afvragen, of niet redelijk en wijs beleid van ons vraagt, dat we nu reeds aan de mogelijkheid van zulk een toekomst denken en, voor zover mogelijk, ons iets beters verzekeren.

Voor zover mogelijk! Onze tijd leert ons wel, dat geldelijk bezit onzeker is. En ook afgezien hiervan weten wij, dat we als christenen niet op geld of goed, en ook niet op eigen verstandige voorzorgsmaatregelen ons vertrouwen mogen stellen. Maar dat ontslaat ons toch niet van de plicht om ook hier te doen, wat wij kunnen. Met de belijdenis, dat aan Gods zegen alles is gelegen, komt zulk een voorzorg zeker niet in strijd.

